УДК 351.741

Полонський Д. М.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано актуальність розгляду теоретичних та прикладних проблем забезпечення законності та національного правопорядку, проаналізовано вплив організаційно-правового забезпечення міліцейської діяльності на стан законності та правопорядку в Україні, досліджено окремі напрямки та перспективи його удосконалення.

Ключові слова: *правопорядок, законність, міліція, організація, правове забезпечення.*

В статье обосновывается актуальность рассмотрения теоретических и прикладных проблем обеспечения законности и национального правопорядка, проанализировано влияние организационно-правового обеспечения милицейской деятельности на состояние законности и правопорядка в Украине, исследуются отдельные направления и перспективы его усовершенствования.

Ключевые слова: *правопорядок, законность, милиция, организация, правовое обеспечение.*

In this article the author substantiates the currency of the theoretical and applied problems of ensuring law and order, analyzes some organizational and law guarantees of the police activity which influence law and order in Ukraine, researches the perspectives of their improvement.

Key words: *law and order, organization, law guarantees, police activity.*

Головною ознакою правової держави є панування в ній права і закону.Визначимо, що на сьогодні однією з провідних державних функцією є встановлення та забезпечення державою правопорядку.

У найбільш загальному вигляді вказана функція має вираження у безпосередньої діяльності державних органів щодо протидії незаконним порушенням прав, свобод та інтересів особистості, попередження цих правопорушень, поновлення порушеного права, притягнення винуватих до відповідальності, а в окремих випадках відшкодування завданої шкоди.

На наш погляд, авангардна роль у цій справі належить міліції. Адже міліція, як особливий орган державного управління, не тільки організовує, але й безпосередньо здійснює охорону громадського порядку і боротьбу зі злочинністю, виконує інші правоохоронні функції, тим самим послідовно забезпечуючи правопорядок у нашій державі. Результати міліцейської діяльності є своєрідним «лакмусом» стану правопорядку в суспільстві.

При цьому внаслідок певної динамічності, процес забезпечення правопорядку, у тому числі силами міліції, вимагає постійного вдосконалення, оновлення методів і форм здійснення, усунення організаційно-правових проблем, що постійно виникають під час реалізації правових норм, охорони прав і законних інтересів людини, що зі свого боку зумовлює виникнення постійної уваги з боку правників до проблем забезпечення правопорядку.

Акцентуємо, що останнім часом вітчизняна наука серед головних шляхів оптимізації забезпечення правопорядку в державі, окремо виділяє заходи щодо зміцнення законності в правоохоронній діяльності [1, с. 832]. Й дійсно, було б невірно вважати, що правопорядок можливо забезпечити будь-якими засобами, в тому числі і незаконними. У цьому полягає принципова відмінність правопорядку від узаконеного свавілля.

Виходячи з наведеного, визначимо, що метою цієї роботи є висвітлення окремих теоретичних та практичних проблем забезпечення законності в діяльності міліції України, а також пошук ймовірних шляхів щодо їх вирішення.

На наш погляд, на сьогодні порушення законності у діяльності міліції України переважно детерміновані характером та динамікою негативних організаційно-правових умов та чинників, у яких відбувається ця діяльність. До останніх, слід віднести:

недоліки і суперечливий характер нормативно-правової бази у сфері міліцейської діяльності;

недосконалість організаційно-управлінських структур міліцейської системи;

невідповідність між службовими функціями та обов'язками і правами працівників;

організаційні недоліки у підборі, розстановці та вихованні кадрів;

незадовільне матеріально-технічне забезпечення служби; незадовільний рівень стимулювання діяльності працівників міліції тощо.

Уважаємо, що сукупний вплив організаційно-правових чинників на міліцейську діяльність створює певну стійку й дуже негативну обстановку в цій діяльності.

Так під час виконання працівниками міліції конкретних функціональних завдань та службових обов'язків виникає конфлікт між вимогами встановленими чинним законодавством та об'єктивною можливістю реалізувати ці вимоги в конкретній життєвій ситуації.

Це, насамперед, викликане тим, що моделі управлінських рішень у міліцейській діяльності, встановлені законами чи підзаконними нормативно-правовими актами, частіш за все, не відповідають загальновизнаним вимогам законності, справедливості, доцільності та обґрунтованості. З іншого боку, вказані моделі, частіш за все, не забезпечені діючими правовими чи організаційними інструментами, чіткими адміністративними процедурами, фінансовими та матеріально-технічними ресурсами необхідними для їх ефективної реалізації.

На практиці, внаслідок зазначеного, все частіш виникають ситуації, коли співробітники міліції вимушені самостійно шукати можливості подолання вказаних протиріч, подекуди відхиляючись від моделі поведінки, встановленої нормою закону чи підзаконного акта, обходячи її чи не застосовуючи її положень.

Так, у певних випадках міліціонери вирішують ті чи інші службові завдання за допомогою непередбачених законом, а інколи і зовсім протизаконних заходів, засобів та дій, намагаючись при цьому досягнути мети, встановленої правовою нормою та одночасно уникнути покарання за припущені відхилення від правомірної поведінки. Адже вони не мають ані повноважень, ані морального права вирішувати щодо доцільності, обґрунтованості та ефективності тієї чи іншої норми, встановленої законом – це, так би мовити, «презумпція» легітимно прийнятого закону. За будь-яке відхилення від його виконання міліціонера чекає притягнення до юридичної відповідальності.

В інших випадках подібні відхилення від правомірної поведінки спостерігаються й тоді, коли співробітником міліції нібито застосовуються, додержуються закони або відомчі нормативно-правові акти, але насправді їх вимоги виконуються формально, без урахування «духу закону», спрямованості правової норми на захист прав, свобод та законних інтересів конкретної людини та громадянина. У результаті виникає лише примарність, ілюзорність реалізації права, деформується система взаємних прав та обов'язків учасників правовідносин, порушуються принципи їх рівності перед законом, відповідальності за свої дії.

Подібне до цього відбувається при вирішені працівниками міліції багатьох своїх службових завдань. Зокрема, коли вони повсякденно стикаються з протиріччями, викликаними, з одного боку, невизначеністю в чинному законодавстві правових установлень щодо певних правових категорій («адміністративне затримання», «особистий огляд», «громадське місце», «дрібне хуліганство» та інших), правового та організаційного забезпечення їх реалізації, а, з іншого-необхідністю ефективного та результативного виконання своїх професійних функції.

Відверте порушення законності заслуговує на сувору юридичну відповідальність. Проте ми повинні розуміти, що основною причиною виникнення вказаних порушень є все ж таки об'єктивні недоліки в організаційно-правовому забезпеченні міліцейської діяльності, а окремі суб'єктивні вади тієї чи іншої посадової особи (непрофесіоналізм, деформація особи працівника міліції, корисні мотиви та інше), що вчиняє такі дії – це лише «додаткові фактори» їх скоєння.

Необхідно підкреслити, що МВС України здійснює конкретні практичні заходи щодо зміцнення законності, шляхом усунення та попередження недоліків у забезпеченні дисципліни, вихованні, психологічної та професійної підготовці серед особового складу міліції України. Проте без урахування загальноміліцейських організаційно-правових проблем, вказані заходи залишаються не досить ефективними.

Тому, на наш погляд, першочергового вирішення та безперечно особливої уваги науковців потребують недоліки, наявні сьогодні в організаційно-правовому забезпеченні міліцейської діяльності.

Як слушно зауважує В. П. Пєтков, забезпечення режиму законності не повинне зводиться виключно до боротьби зі злочинністю, а має також містити в собі боротьбу зі свавіллям, проявами суб'єктивізму, з помилковими трактуваннями державної доцільності, і нарешті, просто з професійними помилками окремих посадових осіб [2, 85]. Тому потрібно створити усі необхідні умови в міліцейській діяльності, за яких закони та підзаконні акти могли б реально бути, додержані перш за все, тими, котрим було доручено їх застосування, а права громадян, та й самих працівників міліції, захищені від свавілля, формалізму та адміністративних перешкод.

Автор підтримуємо висновок В. П. Ворушила про те, що для функціонування належного режиму законності в діяльності міліції України необхідно, з одного боку – усебічне правове забезпечення такої діяльності, а, з іншого – удосконалення її організаційних основ [3 27], і вважає, що для подолання деформуючих процесів у діяльності міліції України, необхідно, перш за все, усунути існуючі недоліки та протиріччя в її організаційно-правовому забезпеченні.

Зрозуміло, що без вирішення загальних проблем в економіці, політиці, соціальному забезпеченні, ідеології населення, проведення будь-яких організаційно-правових заходів, спрямованих на покращення умов діяльності міліції, навіть найрішучих, не буде ефективним. Проте розробка та впровадження конкретних заходів, спрямованих на покращення організаційно-правового забезпечення міліцейської діяльності та усунення існуючих у ньому недоліків буде як найменше запорукою, гарантією того, що міліція самостійно впорається хоча б з деякими зі згаданих негативних чинників, зменшить прояв кризових, деформаційних явищ у своїй діяльності та зможе ефективніше впливати на стан законності та правопорядку в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія: [у 10 т.]/ відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – Т. ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності. – 844 с.
2. Пєтков, В. П. Характеристика управлінських рішень щодо зміцнення законності в ОВС/ В. П. Пєтков, В. П. Ворушило // Вісник Запорізького юридичного інституту: Зб.наук.ст.- Запоріжжя. – 2000. – Вип. №1(10). – С. 81–89.
3. Ворушило, В. П. Організаційно-правові заходи по зміцненню законності у діяльності органів внутрішніх справ/ В. П. Ворушило // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ МВС України. – Одеса: ОІВС, 2001. – № 3. – С. 23–33.

© Полонський Д. М., 2011

Стаття надійшла до редколегії: 24.05.2011 р.